

Cumhuriyet Döneminde Fertlerin Konaklama Tesislerindeki Gecelemelerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Individuals' Length of Stays in Accommodation Facilities for the Last Decades

Özkan TÜTÜNCÜ*

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Necatı Hekkon Spor Bilimleri Fakültesi, 35460, Seferihisar, İzmir.

E-posta: ozkan.tutuncu@deu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2482-0893

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 27 Temmuz 2023

Birinci düzeltme: 9 Ekim 2023

Kabul: 11 Ekim 2023

Anahtar sözcükler: Turizm istatistikleri, İç turizm, Konaklama, Gecelemeler.

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted: 27 July 2023

Resubmitted: 9 October 2023

Accepted: 11 October 2023

Key words: Tourism statistics, Domestic tourism, Accommodation, Overnight stays.

ÖZ

Ülkemizin üyesi olduğu uluslararası örgütlerin standartları çerçevesinde, sistematik turizm istatistikleri sağlama süreci 1970'li yıllara dayanmaktadır. Turizm istatistikleri Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) tarafından toplanırken, bireylerin seyahatlerinde tercih ettiği istatistiklerin sağlanması görevini Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) üstlenmiştir. Bu çalışmanın amacı TÜİK ve KTB'nin yayınladığı ikincil veriler üzerinden, bireylerin tercih ettikleri konaklama tesislerindeki gecelemelerini değerlendirmektir. KTB istatistikleri ile yapılan analizlere göre fertlerin konaklama tesislerinde gerçekleştirdikleri geceleme süreleri artarken, TÜİK'in istatistiklerine göre fertlerin geceleme süreleri azalmaktadır. Çalışmada KTB ve TÜİK istatistiklerinin birbirleriyle çeliştiğini saptanmıştır.

ABSTRACT

The process of providing systematic tourism statistics, within the framework of the standards of the international organizations of which our country is a member, dates back to the 1970s. While tourism statistics are collected by the Ministry of Culture and Tourism (KTB), individuals' preferences about travels are provided by the Turkish Statistical Institute (TUIK). The aim of this study is to evaluate the overnight stays of individuals in their preferred accommodation facilities, based on secondary data published by TUIK and KTB. According to KTB statistics, the length of overnight stays of individuals in accommodation facilities increases, while according to TUIK's statistics, the length of overnight stays of individuals in accommodation facilities decreases. It has been observed that KTB and TUIK statistics contradict each other in this study.

GİRİŞ

Cumhuriyetin 100. yılını doldurmasıyla birlikte, Cumhuriyet döneminde hanehalkı fertlerinin turizm ve rekreasyon faaliyetlerine katılımlarının genel bir değerlendirilmesinin yapılması, geleceğe yönelik daha iyi çıktılar elde etmek adına faydalı olabilecektir. Elbette bu tür bir değerlendirmenin yapılabilmesi için sağlıklı üretilmiş istatistiklere gereksinim bulunmaktadır. Ülkemizde bu veriler gecikmeli olarak toplanmaya başlamış olsa da durum diğer ülkeler için de çok farklı değildir. Avrupa'da farklı ülkelerde turizme yönelik verilerin toplanmasına ikinci dünya

savaşının ardından başlanılmış olmakla birlikte, bu verilerin sistematik olarak ilk kez 1949 yılında İngiltere'de toplanıp, yayımlandığı görülmektedir (Lickorish 1997). 1973 yılında Avrupa Seyahat Komisyonu turizm istatistiklerine yönelik bir program önermiş, hemen akabinde Dünya Turizm Örgütü (WTO) istatistiklerin oluşturulması için bir kılavuz hazırlayıp, yayınlamıştır (Volo 2020). Günümüzde ise Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) yayınladığı turizm istatistiklerinin üretilmesine yönelik teknik kılavuzlar çerçevesinde, bu tür veriler toplanmaktadır (UNWTO 1994, 2008). Öte yandan toplanan verilerin ve üretilen istatistiklerin sağlıklı

olması durumu, ayrıca ele alınması gereken bir konudur. Turizm istatistiklerinin üretilmesine yönelik olarak, yöntemsel açıdan çok farklı görüş ve yaklaşımlar sunulmakta ve bu konu uzun zamandır tartışılmaktadır (Ritchie 1975; Latham ve Edwards 2003; Liang vd. 2012; Aroca vd. 2017).

WTO'ya paralel olarak ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) tarafından turizm istatistikleri tesis ve yatak sayıları bakımından 1970 yılından bu yana toplanmakta ve yayınlanmaktadır. Bununla birlikte KTB'nin daha detaylı istatistikleri, 2000 yılından bu yana üretilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) ise hanehalkı yurtiçi turizm istatistiklerini 2009 yılından bu yana sistematik olarak üretmekte ve yayınlamaktadır. Yayımlanan istatistikler üzerinden bugüne kadar farklı çalışmalar üretilmiş olmakla birlikte, ülkemizde çalışmanın konusuyla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan; ekonomik yapı ile fertlerin rekreatif seyahat harcamaları arasındaki ilişkiye yönelik tek çalışma bulunmaktadır (Tütüncü 2022). Diğer bir ifade ile iç turizm istatistikleri üzerinden seyahatlerde kalınan konaklama türleri çerçevesinde gerçekleştirilen gecelemeler, yeterince karşılaştırmalı analize tabii tutulmamıştır. Buradan hareketle bu çalışmada, KTB ve TUİK'in yayınladığı yurtiçi turizm istatistikleri üzerinden, fertlerin konaklama tesislerindeki gecelemelerini değişik açılardan analiz edilip, değerlendirilmiştir.

KTB VE TUİK'İN YAYINLADIĞI TURİZM İSTATİSTİKLERİ

KTB ve TUİK turizm istatistiklerini bağımsız iki ayrı kurum olarak üretmektedir. Bu kapsamda temel kavramları farklı bir şekilde tanımladıkları görülmektedir. KTB ziyaretçilerin gecelemelerini "ortalama kalış süreleri" olarak değerlendirirken, TUİK hanehalkı fertlerinin "ortalama geceleme sayıları" olarak ele almaktadır. Bu çalışmada ise ortak dil birliği açısından "geceleme süresi" ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca mahalli idarelerce belgelendirilen ve belediye belgeli olarak ele alınan işletmelere yönelik, yeni uygulamalar devreye sokulmuştur. Bu kapsamda KTB'nin 25 Eylül 2021 tarih ve 31609 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Basit Konaklama Tesisleri ile Plaj

İşletmelerinin Belgelendirilmesine İlişkin Yönetmelik" ile belediye belgeli tesislere Basit Konaklama Tesisi Belgesi alması zorunluluğu getirilmiştir (Resmi Gazete 2021). Böylelikle KTB konaklama tesislerinin bütünü tek bir çatı altında toplamış ve hem istatistiklerin hem de diğer politikaların daha sağlıklı yürütülmesine olanak tanımıştır.

KTB ve TUİK sadece veri setlerini yayınlamakta, bu verilerin üretilmesine yönelik standartları ve metaveriyi kamuoyu ile paylaşmaktadır. İstatistiklerin oluşturulması ile ilgili bilgiler, ilgili kurumların internet sayfalarında detaylı bir şekilde bulunmaktadır. Bununla birlikte bu istatistiklerin toplanma koşullarına yönelik temel ön bilgilerin paylaşılması gerekmektedir. Buna istinaden bu bilgiler ana hatları ile (italik ve tırnak içinde) ilgili sayfalardan aktarılmıştır. Çalışmanın bütünlüğü açısından bu bilgiler gruplandırılarak, özet şeklinde paragraflarda ele alınmıştır. Araştırmacılar eğer isterlerse ilgili kurum sayfalarını inceleyerek, bu koşullar ve standartlar hakkında daha detaylı bilgi edinebilirler.

KTB Turizm İstatistikleri

KTB'nin internet sayfalarında TUİK tarafından verilmiş olan resmi istatistik kalite belgeleri bulunmaktadır. Bu belgelerde "resmi istatistik kalite programı kapsamında KTB tarafından üretilmekte olan konaklama istatistikleri (turizm işletme belgeli, mahalli idarelerce belgelendirilen) ile tesis istatistikleri, turizm belgeli tesislerin istatistikleri yapılan kalite değerlendirmeleri sonucunda resmi istatistiklerde ulusal kalite ilke ve standartlarına uygun bulunduğundan 2019-2023 ile 2021-2025 dönemleri için kalite belgesi verilmiştir" beyanı bulunmaktadır (KTB 2023b). Buradan hareketle KTB'nin yayınladığı turizm istatistiklerinin TUİK tarafından değil, KTB tarafından üretildiği anlaşılmakta, ayrıca TUİK'in yayınladığı istatistikler ile KTB'nin yayınladığı istatistiklerin ulusal kalite ilke ve standartları çerçevesinde uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

KTB yayınladığı konaklama ve tesis istatistikleri sayfalarında ayrıca topladığı ve yayınladığı metaveriyeye yönelik olarak detaylı açıklamalarda bulunmaktadır. Bu bağlamda "kapsam karakter-

istikleri, dönemsellik, zamanlılık, yayımlama takviminin önceden duyurulması, eş zamanlı yayımlama, resmi istatistiklerin üretilmesine ilişkin şartlar, koşullar ve gizlilik, yayımlanmadan önce veriye devletin içeriden erişimi, istatistiklerin yorumlanarak yayımlanması, istatistiklerin hazırlanmasında kullanılan yöntem ve kaynaklara ait dokümantasyonun yayımlanması, bileşen detayının, ilgili veri ile uyumlaştırmanın, kabul edilebilirliğinin güvencesini sağlayan ve istatistiksel çapraz sorguları destekleyen istatistiksel çerçevenin yayımlanması ve diğer notlar” ile ilgili detaylı bilgi vermektedir (KTB 2023b).

KTB tanımlamaları yaptıktan sonra (tesise geliş, geceleme, doluluk oranı ve ortalama kalış süresi) kapsam karakteristikleri kısmında “mahalli idareler tarafından belgelendirilen (şu anda Bakanlık tarafından basit konaklama işletmesi olarak belgelendirilen) konaklama tesislerinin oda, yatak ve tesis sayılarının Türlerle (Otel, Motel, tatil köyü ve Pansiyon vb.) göre dağılımları ile il, ilçe, belde bazında Türkiye Geneli sayılarını gösteren istatistikleri, veri toplama ve istatistik dağıtım sürecinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasını (2010 sınıflaması), Türkiye genelinde toplama ve yayımlama düzeyi, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması, 2010-Düzyey 4 (ilçe Düzeyi) olarak, NACE Rev.2 faaliyet sınıflaması “Konaklama Hizmetleri Faaliyetleri” başlığı altında yer alan “55.10- Otel ve Benzeri Konaklama yerleri” ve 55.30- Kamp alanları, motorlu karavan ve karavan tipi treyler park hizmetleri” alt grupları oluşturarak” çalışmalarını yürüttüğünü belirtmektedir (KTB 2023b).

KTB “resmi istatistiklerin üretilmesine ilişkin şartlar, koşullar ve gizlilik kısmında kendisinin (Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın her ilde yer alan İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri ile) istatistiklerin toplanması, işlenmesi ve dağıtımına ilişkin sorumluluğunu saptamakta, üretilen istatistiklerin Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’ne bahsi geçen kuruluşların belirlediği formatta rutin bilgi akışını sağladığını, bireysel cevaplayıcılara ait verinin gizliliğini 5429 sayılı Kanun ve 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında gerçekleştirmekte, istatistik üretiminde çalışanları, olanakları ve finansmanı açıklamakta, kalite politikası çerçevesinde uluslararası standartlara uygun güncel, güvenilir, zamanlı ve şeffaf istatistikler üretilmesini, Resmi İstatistik Programı (RİP) kapsamında yayımlanan

Tesisi İstatistikleri (belediye belgeli konaklama tesisleri) “Resmi İstatistiklerde Ulusal Kalite İlke ve Standartları” ilkeleri çerçevesinde üretilip yayımlanmakta, uluslararası standartlara uygun olarak üretilen bu istatistikleri Avrupa Birliği (Eurostat) ve Dünya Turizm Örgütüne gönderdiğini” beyan etmektedir (KTB 2023b).

Bu süreçleri gerçekleştirirken araştırmacılar açısından önem taşıyan bazı ayrıntılara girilmekte ve “kalitenin izlenmesine ilişkin olarak verilerin düzenli kontrolü yapıldığını ve gerektiğinde meta-veriler güncellediğini ve bunları Eurostat ve Dünya Turizm Örgütü tarafından önerilen kavram ve içerik gereğince istatistiklere yansıttığını, üretilen istatistiklerin idari kayıttan tam sayım yöntemi ile elde edildiğini ve örneklemeyle ilgili bir yanlılığın söz konusu olmadığını, ilgili dönemde soru formu göndermeyen konaklama tesislerine ait verileri belirli adımları takip ederek (Soru formu gönderen tesislere ait verilerin, il, ilçe ve yatak sayısına (0-50, 51-100, 101-250, 251-500, 501+) göre gruplanması; belirlenen alt gruplara ilişkin doluluk oranları ve milliyet dağılımı göstergelerinin hesaplanması; soru formu göndermeyen tesislerin doluluk oranları, buldukları gruba ait doluluk oranı tesisin kapasitesine göre uygulanarak hesaplanması; bu doluluğu oluşturan gecemelerin milliyet dağılımı ise tesislerin içinde bulunduğu gruba ait milliyet dağılımlarına göre hesaplanması ve eğer tesisin içinde bulunduğu alt grupta veri yoksa, imputasyon için bir üst grubun göstergelerinin kullanılması gibi) imputasyon yaptığını, mevsimsel düzeltme yapılmadığını, 10.07.2018 tarih ve Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı 1 no’lu Kararnamesininin 285 (1). Maddesinin (b) bendinde “turizm talep ve türlerinde meydana gelen değişme ve gelişmelerle uyumlu turizm politikalarının oluşturulmasına ve yatırımların yönlendirilmesine elverişli, her türlü araştırmaları yapmak ve yaptırmak, istatistik verilerini toplamak, değerlendirmek ve sektörün yararına sunmak” kararı ile topladığını, 5429 Sayılı Türkiye İstatistik Kanunu çerçevesinde yetki ve sorumluluklarını yerine getirdiğini belirtmekte, verilerin içsel tutarlılık kontrollerini, istatistikler yayımlandıkları zaman serisinin tamamında kendi içerisinde uyumluluğunu ve kesintisizliğini, söz konusu istatistiklerle karşılaştırarak tutarlılık kontrollerini gerçekleştirdiği” detaylandırarak belirtilmektedir” (KTB 2023b).

TUİK Hanehalkı Yurtiçi Turizm İstatistikleri

TUİK hanehalkı yurtiçi turizm araştırmasının metodolojisine ilişkin açıklamaları ve metaveriyi ayrı ayrı gruplandırarak, veri setlerinin ve istatistiklerin hazırlanmasına yönelik detaylı bilgiler vermektedir. Kurum bu bağlamda “*hanehalkı yurtiçi turizm araştırmasının metodolojisine ilişkin açıklamalar kısmında; 2009 yılından itibaren günümüzde de devam eden ve tüm seyahat bilgilerini içeren üçer aylık dönemli uygulama ile veri toplandığını, yurt içinde seyahate çıkan hanehalkı fertlerinin ziyaret ettikleri yerleşim yerleri, profili (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, genel çalışma durumu), gezi niteliklerinin (seyahat amacı, seyahatin rezervasyon biçimi, kalınan il, yerleşim yerinin özelliği, tesis türleri, geceleme süreleri, harcama durumu, vb.) saptanmasını amaçladığını, Türkiye sınırları dâhilinde bulunan tüm yerleşim yerlerinde yaşayan hanehalklarını kapsadığını, kurumsal olarak nitelendirilen nüfusu (asker, yurtlarda, hapis hanede, hastanede sürekli olarak kalan, vb.), Türkiye’de on iki aydan az süre ikamet edenleri, 15 yaşından küçük hanehalkı fertlerinin yalnız başına yaptıkları seyahatler, kapsam dışında bıraktığını; yöntem olarak araştırmanın örneklem büyüklüğünü, dönemlik düzeyde sadece Türkiye için tahmin üretirken, yıllık düzeyde ise Türkiye’nin yanı sıra İBBS Düzey 1 ayrıntısında da tahmin üretebildiğini, araştırmanın örneklem tasarımını iki aşamalı tabakalı sistematik küme örnekleme ile gerçekleştirdiğini, birinci aşamada ortalama 100 hane ihtiva eden kümeler (blok) örneğe seçtiğini, ikinci aşamada ise örneğe seçilen bu kümelerden sistematik seçim yöntemi kullanılarak, örnek adresler belirlediğini, adrese dayalı nüfus kayıt sistemi’ne atlık oluşturulan Ulusal Adres Veri Tabanını kullandığını, nihai örneklem birimi olarak hanehalkını aldığını, 2023 yılı I. dönem örnek hacminin 7836 hanehalkı olduğunu, bu hanehalklarından uygun olan 6.786’sı ile anket yapıldığını ve 21382 ferden bilgilerini kayıt ettiğini, 691 hanehalkı ile çeşitli nedenlerle anket yapılamamış ve bu dönemde cevapsızlık oranının yüzde 9,2 olduğunu, belirli tanımlar içinde verdiğini” net bir şekilde beyan etmektedir (TUİK 2023). TUİK büyük örneklem ile ve tabakalı örneklem ile istatistikleri oluşturmaktadır.*

TUİK metaveri için ayrı bir bölüm oluşturularak analitik çerçeve, kapsam, tanımlar ve sınıflamalar kısmında “*temel kavramları (yurtiçi turizm, ha-*

nehalkı gibi) açıklamakta, sınıflama olarak Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ve Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tanım ve kavramları ile uygunluğunu, Genel Çalışma Durumu Sınıflaması ICSE-93 ve Eğitim Sınıflaması ISCED-97 kullandığını ve UNWTO ile Eurostat standartları ile Türkiye’nin metodolojisi arasında önemli bir fark olmadığını belirtmekte, yurtiçinde ikamet eden hanehalkı üyeleri veri kaynağını oluşturduğunu, üç ayda bir örneğe çıkan, yurtiçinde ikamet eden hanehalkı üyelerinden bilgisayar destekli yüz yüze görüşme yöntemi ile veri topladığını, alan uygulamasını tablet PC’lerle hane halklarında yaptığını, veri girişi esnasında bazı kontrol kuralları çalışarak hatasız veri girişi yapılması sağladığını, verilerin Bölge Müdürlüklerinde SAS veri analiz programları çalıştırılarak varsa eksik yada hatalı kayıtlar haneye ulaşılarak düzeltildiğini, düzeltilen verilerin kontrolörler tarafından incelenerek, hatasız bir şekilde INTRANET ortamında merkez veritabanına gönderildiğini, ilgili verilerin istatistiksel analizleri, Access ve SAS yazılımları kullanılarak yapıldığını, revizyon olması durumunda kamuoyu ile paylaştığını, kurumsal kalite raporlarını ve kanıtlarını sunduğunu” beyan etmektedir (TUİK 2023).

Pareto’nun (1906) milli gelirin yüzde 80’ini halkın zengin olan yüzde 20’lik mutlu azınlığı, milli gelirin geri kalan yüzde 20’sini ise halkın fakir olan yüzde 80’lik talihsiz çoğunluğu alır saptamasından hareketle, hanehalkı fertlerinin konaklama tesislerinde geceleme sürelerinin düşük gelir grubunun aleyhine, yüksek gelir grubunun ise lehine gelişmesi öngörülebilir. Bu konuda yapılan bir çalışma gelir düzeyi ile geceleme süreleri arasında ilişki bulamamışken (Rodríguez vd. 2018), iki çalışma negatif ilişki belirtmiş (Brida vd. 2013; Soler vd. 2018), birçok çalışma ise Pareto’nun görüşünü destekleyen şekilde, gelir düzeyi artışının geceleme sürelerinin artmasına neden olduğunu saptamıştır (Fleischer ve Pizam 2002; Gokovali vd. 2007; Peypoch vd. 2012; Wang vd. 2012; Ferrer-Rosell vd. 2014; Boto-Garcia vd. 2018; Almeida vd. 2021). Bu çalışmaları destekler şekilde, bazı araştırmalar yüksek gelir grubundaki fertlerin daha kaliteli konaklama tesislerinde konaklama niyetinde olduklarını göstermiştir (Silberman 1985; Fleischer vd. 2011). Ek olarak Almeida ve arkadaşları (2021) fiyatı yüksek konaklama tesislerini tercih edenlerin daha fazla

geceleme yapma niyetinde olduğunu, Nicolau ve Más (2011) ise fiyatı düşük konaklama tesislerini tercih edenlerin daha az geceleme yapma niyetinde olduğunu ortaya koymuştur. Buradan hareketle fiyatı düşük tesislerde konaklayan fertlerin daha az geceleme, fiyatı yüksek olanlarda konaklayan fertlerin ise daha fazla geceleme yapması beklenilebilir.

Bu çalışmanın temel amacı, Cumhuriyet döneminde yayınlanmaya başlayan yurtiçi turizm istatistikleri çerçevesinde, fertlerin seyahatlerinde tercih ettikleri konaklama türlerine göre gecelerinin değerlendirilmesidir. Buradan hareketle üretilen turizm istatistikleri konaklama türleri açısından tesis-yatak sayısı, doluluk oranı ve geceleme süreleri bazında, öncesi ve sonrası kapsamında iki döneme ayrılarak hem KTB hem de TÜİK açısından değerlendirmeye alınmıştır. Turizm alanındaki arz ve talebin gelişim trendine bağlı olarak, karşılaştırmalı hipotezlerde sonrası dönem adına pozitif yönde anlamlı bir farklılık olması durumu, hipotetik olarak analiz edilmiştir. Ayrıca çalışmada KTB ve TÜİK'in ürettiği veri setleri değerlendirmeye alınmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı fertlerin konaklama tesislerindeki geceleme sürelerinin değerlendirilmesidir. Bu kapsamda çalışmada ikincil veri olarak KTB'nin (2023a) yayınladığı Turizm İstatistikleri (Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme, Ortalama Geceleme Süresi ve Doluluk Oranları) ile TÜİK'in (2023) yayınladığı Hanehalkı Yurtiçi Turizm İstatistikleri (Seyahat Amacına ve Çeyrekliklere Göre Seyahat ve Geceleme Sayıları, Seyahatlerde Kalınan Konaklama Türü ve Çeyrekliklere Göre Seyahat Sayıları) değerlendirilmiştir. İkincil veriler kendi içlerinde çalışmanın amacına bağlı olarak gruplandırılmış ve nicel olarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda adı her ne kadar "Cumhuriyet Döneminde Fertlerin Konaklama Tesislerindeki Geceleme Sürelerinin Değerlendirilmesi" olsa da ilgili kurumların yayınladıkların istatistiklerin, toplanma ve üretilme süreçlerinin başlangıç tarihleri birbirlerinden farklıdır. KTB araştırmanın konusu olan verileri

(tesis, yatak, geceleme sayıları) 2000 yılından itibaren düzenli ve sistematik olarak toplamaya ve yıllık olarak yayınlamaya başlamıştır. TÜİK ise ilgili verileri (tercih edilen konaklama türleri ve geceleme sayıları) 2009 yılından itibaren üçer aylık dönemler şeklinde toplamaya ve yayınlamaya başlamıştır. Bu nedenle çalışmada ancak Cumhuriyetin sistematik olarak veri toplanmış olan yukarıda belirtilen tarihlerden, günümüze kadar olan dönemlerine odaklanmıştır.

KTB istatistikleri Turizm İşletme Belgeli (T.İ.B.) ve Basit Konaklama İşletme Belgeli (B.K.İ.B.) ve Turizm Yatırım Belgeli (T.Y.B.) tesisler olarak gruplandırırken, TÜİK hanehalkı fertlerinin konakladığı tesisleri otel, pansiyon, kendi evi, ak-raba ve arkadaşların evleri ve diğer yerler olarak belirlemiştir. T.Y.B. tesisler belirli süreler turizm işletme belgesi alıncaya kadar, faaliyetlerine başlayabilseler de bu işletmelerde gerçekleşen gecemelere yönelik ikincil veriler yayınlanmamaktadır. Bu nedenle T.Y.B. tesislerin yatak sayıları bilinse de geceleme sayıları ile ilgili netlik olmasından dolayı, bu sınıftaki tesisler çalışmada ele alınamamıştır.

KTB turizm istatistiklerini 1970 yılından bu yana T.İ.B. ve T.Y.B. tesisler bazında kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Ancak mahalli idarelerce belgelendirilen ve bir dönem belediye belgeli olarak da anılan B.K.İ.B. tesislere yönelik sistematik ve düzenli istatistiklere, 2000 yılından bu yana ulaşılabilmektedir. Bu nedenle istatistiklerinin kendi içinde öncesi ve sonrası olarak karşılaştırılabilmesi amacıyla; KTB veri setleri 2000-10 ile 2011-22 dönemleri olarak, TÜİK'in veri setleri ise 2009-15 ile 2016-22 dönemleri olarak analiz edilmiştir. KTB ve TÜİK istatistiklerinin tanımlayıcı değerlendirmelerinde ise TÜİK'in yayınladığı çeyreklik veriler, yıllık toplamlara dönüştürülerek 2009-22 dönemi olarak ele alınmıştır.

Çalışmada KTB ve TÜİK istatistiklerinin ortak kavramlar üzerinden belirlemelerde bulunmak ve tanımlayıcı açıdan birlikte değerlendirilmek için, bazı temel saptamalarda bulunulmuştur. KTB'nin konaklama tesislerindeki gecemeleri T.İ.B. ve B.K.İ.B. grupları altında vermesinden, TÜİK'in ise fertlerin konaklama tesislerindeki gecemelerini otel ve pansiyon grupları altında

vermesinden dolayı, bu iki grubun ortalamaları hem KTB hem de TUIK için toplam gecelemeler olarak ele alınmıştır. Tüm istatistiksel testlerde açık kaynak kodlu ve R temelli olan JAMOVI yazılımı kullanılmıştır (The Jamovi Project 2022; R Core Team 2021; Kerby 2014). Bu amaçla JAMOVI’de iki dönemi kıyaslayabilmek amacıyla eşleştirilmiş örneklem t testinden ve/veya Wilcoxon rank testinden yararlanılmıştır. Panel veriler veya bu tip ikincil veriler için normallik dağılımı şartının sağlanması genelde göz ardı edilse de uygulanacak testlerde örneklem büyüklüğüne dikkate edilmesi önemlidir. Eşleştirilmiş örneklem için parametrik bir test olan öğrencinin t testi için minimum karşılaştırma-örneklem sayısı belirtilmese de normallik dağılımları çerçevesinde etki büyüklüğü ile değerlendirilmesi daha doğru olmaktadır. Cohen’e (1998) göre eşleştirilmiş örneklem t testi için 0,20’ye yakın düşük, 0,50’ye yakın orta ve 0,80’e yakın ve üzeri büyük etki büyüklüğü olarak değerlendirilmekte olup, bu çalışmadaki etki büyüklükleri de bu çerçevede ele alınmıştır. Normal dağılım koşullarına bağlı olarak parametrik veya parametrik olmayan testlerin birlikte yürütülmesi ve etki büyüklükleri ile ele alınması daha sağlıklı değerlendirme yapılmasına olanak tanıyacağından, test sonuçları birlikte sunulmuştur.

BULGULAR

Öncelikle istatistiklerin ön değerlendirmesinin yapılmasında fayda bulunmaktadır. KTB’nin yayınladığı turizm istatistiklerinde bazı eksiklikler veya bazı tablolar arasında tutarsızlıklar olduğu görülmüştür. Örneğin “Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş Sayısı, Geceleme, Ortalama Geceleme Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2022)” istatistiklerinde 2007 yılı verileri bulunmamaktadır. Bu nedenle bakanlıkça yıllara göre yayınlanmış olan veri setleri tek tek ele alınmış ve eksik olan 2007 yılı verisi ana tabloya eklenmiştir. Öte yandan T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesislerin 2007 yılı doluluk oranlarında diğer yıllara göre bir sapma olduğu ve kendi içinde tutarsızlık gösterdiği görülmektedir (Tablo 1). KTB’nin bu yıla özel bir revizyon yaptığı ile ilgili internet sayfalarında (metaveri) bir bilgi bulunamamış olmakla

birlikte belki de sehven bir durum oluşmuştur. İlgili tabloda ortalama kalış süreleri ve doluluk oranları verildiğinden, tesislere geliş ve geceleme sayıları burada verilmemiştir. Araştırmacılar eğer isterlerse daha detaylı bilgilere ilgili bakanlığın sayfalarından ulaşabilirler.

Bu belirlemelerden sonra tanımlayıcı istatistiklerin incelenmesinde fayda bulunmaktadır. 2000 yılında T.İ.B. tesis sayısı 1824 iken yatak sayısı 325168, 2021 yılında ise T.İ.B. tesis sayısı 4801 ve yatak sayısı 1065537 olmuştur (Tablo 1). T.İ.B. tesis sayısı yüzde 263, yatak sayısı ise yüzde 328 kat artmıştır. Benzer şekilde 2002 yılında B.K.İ.B. tesis sayısı 7772 iken yatak sayısı 408005, 2021 yılında ise B.K.İ.B. tesis sayısı 9445 iken yatak sayısı 620349 olmuştur. B.K.İ.B. tesis sayısı yüzde 22, yatak sayısı ise yüzde 52 oranında artmıştır. T.İ.B. tesis ve yatak sayısının B.K.İ.B. tesis ve yatak sayısına göre daha fazla arttığı görülmektedir. Uygulanan teşvik politikalarının ve artan turizm talebinin arzı geliştirdiği düşünülmektedir.

KTB’nin açıkladığı verilerden hareketle, T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesisler 2000-10 ve 2011-22 tarihleri arasında değerlendirilmek üzere iki gruba ayrıldığında, dönemler arasında tesis ve yatak sayılarında ikinci dönem lehine pozitif yönde anlamlı bir farklılık göstermesi öngörülebilir. Bu amaçla T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesisler 2000-10 ve 2011-22 tarihleri arasında değerlendirilmek üzere iki gruba ayrılarak, dönemler arasında tesis ve yatak sayılarında pozitif yönde anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için eşleştirilmiş örneklem t testleri gerçekleştirilmiştir.

Shapiro-Wilk testi sonucuna göre T.İ.B. tesis ve yatak verilerinin normal dağılım gösterdiği, B.K.İ.B. tesis ve yatak verilerinin ise normallik koşulunu ihlal ettiği Tablo 2’de görülmektedir.

Öğrencinin t testi (Student’s t test) sonuçları çerçevesinde (Tablo 3) T.İ.B. tesis ve yatak sayılarında 2000-10 ve 2011-22 dönemlerine göre beklenildiği şekilde büyük etki gücüyle pozitif yönlü anlamlı bir farklılık olmasına rağmen, B.K.İ.B. tesis sayılarında belirlenen dönemlere göre anlamlı bir farklılık bulunamamış, yatak sayılarında ise büyük etki gücüyle pozitif yönlü anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Sonuç olarak beklenildiği gibi yatak kapasitelerinde her iki belge türüne

Tablo 1. Konaklama Tesislerinde Tesislere Geliş Sayısı, Yatak Sayısı, Ortalama Geceleme Süresi ve Doluluk Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı (2022)

Yıllar	Tesis sayısı		Yatak sayısı		Ortalama geceleme		Doluluk oranı (%)	
	T.İ.B	B.K.İ.B	T.İ.B	B.K.İ.B	T.İ.B	B.K.İ.B	T.İ.B	B.K.İ.B
2000	1824		325168		1.86	1.63	16.02	18.75
2001	1998		368819		1.83	1.53	12.79	16.99
2002	2124	7772	396148	408005	1.92	1.54	12.64	14.96
2003	2240	7637	420697	399369	1.93	1.65	13.33	15.05
2004	2357	7514	454290	392582	1.89	1.68	13.54	15.90
2005	2412	7494	483330	392338	1.80	1.65	13.04	16.05
2006	2475	7033	508632	395671	1.86	1.58	14.91	17.38
2007	2514	7073	532262	399110	1.85	1.60	15.43	24.23
2008	2566	7064	567470	397684	1.85	1.70	13.97	15.66
2009	2625	7115	608765	402289	1.89	1.60	13.74	17.48
2010	2647	9185	629465	527712	1.93	1.61	12.12	16.41
2011	2783	8893	668829	504877	1.92	1.74	13.55	18.72
2012	2870	8988	706019	497728	1.93	1.76	13.84	19.49
2013	2982	9196	749299	497728	1.94	1.71	14.40	18.88
2014	3131	9188	807316	496697	1.88	1.64	13.13	21.60
2015	3309	9187	850089	496574	1.85	1.53	14.55	22.39
2016	3641	5206	899881	345267	2.06	1.61	17.54	21.93
2017	3771	7607	935286	506934	1.96	1.92	20.76	25.97
2018	3925	7671	974574	511076	1.95	1.88	19.27	24.50
2019	4038	8104	992341	545669	1.87	1.87	17.38	25.23
2020	4218	8609	1020985	575682	1.87	1.93	11.10	16.84
2021	4801	9445	1065537	620349	1.94	1.99	16.47	23.68
2022					1.92	2.01	17.96	25.26

Tablo 2. T.İ.B. ve B.K.İ.B. Tesis ve Yatak Verilerinin Normallik Testi

Shapiro-Wilk

		W	p
T.İ.B. Tesis 2000-10	- T.İ.B. Tesis 2011-22	0,872	0,083
B.K.İ.B. Tesis 2000-2010	- B.K.İ.B. Tesis 2011-2022	0,750	0,005
T.İ.B. Yatak 2000-2010	- T.İ.B. Yatak 2011-2022	0,894	0,155
B.K.İ.B. Yatak 2000-2010	- B.K.İ.B. Yatak 2011-2022	0,796	0,018

göre dönemler bazında anlamlı pozitif yönde bir farklılık bulunduğu, Tablo 4'te yer alan tesis ve yatak kapasitelerinden anlaşılmaktadır.

KTB'nin açıkladığı veriler çerçevesinde artan T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesis ve yatak kapasitesine bağlı olarak yerli ziyaretçilerin (hanehalkı) konaklama tesislerinde geceleme süreleri (kalış süreleri) ile tesislerin yerli ziyaretçi doluluk oranlarının iki dönem arasında ve ikinci dönem lehine pozitif yönde anlamlı bir farklılık göstermesi öngörü-

bilir. T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesislerde yerli ziyaretçilerin 2000-10 ve 2011-22 tarihleri arasındaki geceleme süreleri arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla eşleştirilmiş örneklem t testleri gerçekleştirilmiştir.

Shapiro-Wilk testi sonucuna göre T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesislerinde yerlilerin geceleme süreleri ve doluluk oranlarının normal dağılım gösterdiği Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 3. T.İ.B. ve B.K.İ.B. Tesis ve Yatak Verilerinin Dönemlere Göre Karşılaştırmalı İstatistikleri

Eşleştirilmiş Örneklem T-Testi			İstatistik	df	p		Etki Büyüklüğü
T.İ.B. Tesis 2000-10	T.İ.B. Tesis 2011-22	Student's t	-10.28	10.00	<,001	Cohen's d	-3.100
		Wilcoxon W	0.00		<,001	Sıralı çift serili korelasyon	-1.000
B.K.İ.B. Tesis 2000-2010	B.K.İ.B. Tesis 2011-2022	Student's t	-1.72	8.00	0,062	Cohen's d	-0.572
		Wilcoxon W	9.00		0,064	Sıralı çift serili korelasyon	-0.600
T.İ.B. Yatak 2000-2010	T.İ.B. Yatak 2011-2022	Student's t	-34.89	10.00	<,001	Cohen's d	-10.519
		Wilcoxon W	0.00		<,001	Sıralı çift serili korelasyon	-1.000
B.K.İ.B. Yatak 2000-2010	B.K.İ.B. Yatak 2011-2022	Student's t	-4.82	8.00	<,001	Cohen's d	-1.606
		Wilcoxon W	1.00		0,004	Sıralı çift serili korelasyon	-0.956

Not. $H_a \mu \text{ Ölçüm 1} - \text{Ölçüm 2} < 0$

Tablo 4. T.İ.B. ve B.K.İ.B. Tesis ve Yatak Verilerinin Dönemlere Tanımlayıcı İstatistikleri

Tanımlayıcılar	N	Ortalama	Ortanca	SS	St.Hata
T.İ.B. Tesis 2000-10	11	2344	2412	268	80.9
T.İ.B. Tesis 2011-22	11	3588	3641	635	191.6
B.K.İ.B. Tesis 2000-2010	9	7543	7494	676	225.3
B.K.İ.B. Tesis 2011-2022	9	8246	8609	1334	444.8
T.İ.B. Yatak 2000-2010	11	481368	483330	98821	29795.7
T.İ.B. Yatak 2011-2022	11	879105	899881	133203	40162.3
B.K.İ.B. Yatak 2000-2010	9	412751	399110	43381	14460.4
B.K.İ.B. Yatak 2011-2022	9	510664	506934	75345	25114.9

Öğrencinin t testi sonuçları çerçevesinde (Tablo 6) yerlilerin T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesislerde geceleme süreleri ve doluluk oranlarında 2000-10 ve 2011-22 dönemlerine göre beklenildiği şekilde pozitif yönlü anlamlı bir farklılık olduğu (orta ve büyük etki gücüyle) saptanmıştır. Tablo 7'de bu farklılıkların tanımlayıcı istatistikleri verilmektedir.

KTB'nin ürettiği istatistiklere ek olarak, TÜİK hanehalkına yönelik seyahat istatistiklerini 2009 yılından bu yana üçer aylık (çeyreklik) dönemler bazında yayınlamaktadır. Diğer bir ifade ile her yıl için dört kez olmak üzere, şu ana kadar 2009-22 yılı arası 56 üçer aylık veriyi kamuoyuna

sunmuştur. Kurum tarafından seyahatler kendi içinde gruplandırılmış ve hanehalkı fertlerinin gerçekleştirdikleri seyahatlerde tercih ettikleri konaklama türleri ve sürelerine yönelik veriler sınıflandırılarak, yayınlanmıştır. Kurum konaklama türlerini otel, pansiyon, kendi evi, akrabalar ve diğer konaklama yerleri olarak belirlemiştir. Otel ve pansiyonlar şu an bakanlığın uygulamasına ve kendi yapılarına göre T.İ.B ve B.K.İ.B. tesisler içinde yer almaktadır. Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4'te ortaya konulan turizm arzındaki gelişmelere bağlı olarak, hanehalkı fertlerinin geceleme sayılarında 2009-15 ve 2016-22 dönemleri

Tablo 5. Yerli Ziyaretçilerin T.İ.B. ve B.K.İ.B. Tesislerde Geceleme ve Doluluk Oranlarının Dönemlere Göre Normallik Testi

Shapiro-Wilk			W	p
T.İ.B. Geceleme 2000-10	-	T.İ.B. Geceleme 2011-22	0,885	0,119
B.K.İ.B. Geceleme 2000-10	-	B.K.İ.B. Geceleme 2011-22	0,941	0,532
T.İ.B. Doluluk 2000-10	-	T.İ.B. Doluluk 2011-22	0,938	0,494
B.K.İ.B. Doluluk 2000-10	-	B.K.İ.B. Doluluk 2011-22	0,922	0,335

Tablo 6. Yerli Ziyaretçilerin T.İ.B. ve B.K.İ.B. Tesislerde Geceleme ve Doluluk Oranlarının Dönemlere Göre Karşılaştırmalı İstatistikleri

Eşleştirilmiş Örneklem T-Testi			İstatistik	df	p	Etki Büyüklüğü	
T.İ.B. Geceleme 2000-10	T.İ.B. Geceleme 2011-22	Student's t	-1,91	10,0	0,043	Cohen's d	-0,576
		Wilcoxon W	13,00		0,041	Sıralı çift serili korelasyon	-0,606
B.K.İ.B. Geceleme 2000-10	B.K.İ.B. Geceleme 2011-22	Student's t	-3,17	10,0	0,005	Cohen's d	-0,956
		Wilcoxon W	7,00		0,009	Sıralı çift serili korelasyon	-0,788
T.İ.B. Doluluk 2000-10	T.İ.B. Doluluk 2011-22	Student's t	-2,18	10,0	0,027	Cohen's d	-0,657
		Wilcoxon W	12,00		0,034	Sıralı çift serili korelasyon	-0,636
B.K.İ.B. Doluluk 2000-10	B.K.İ.B. Doluluk 2011-22	Student's t	-4,22	10,0	< ,001	Cohen's d	-1,274
		Wilcoxon W	4,00		0,003	Sıralı çift serili korelasyon	-0,879

Not. $H_a \mu$ Ölçüm 1 - Ölçüm 2 < 0

(çeyreklik) bazında ve ikinci dönem lehine pozitif yönde anlamlı bir farklılık göstermesi öngörülebilir. Konaklama türlerine ve iki döneme bağlı olarak gecekleri arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla eşleştirilmiş örneklem t testleri gerçekleştirilmiştir.

Shapiro-Wilk testi sonucuna göre sadece akrabalarda gerçekleştirilen gecelerinin normal dağılım göstermediği Tablo 8'de görülmektedir.

Normal dağılım göstermeyen akrabalarda yapılan geceleme sayılarının Wilcoxon Rank testi sonucuna göre beklenildiği gibi pozitif yönde anlamlı bir şekilde (ortanın üzerinde bir etki büyüklüğü ile) farklılık gösterdiği saptanmıştır. Normal dağılım gösteren diğer değişkenler

arasında sadece kendi evinde yapılan geceleme sayılarının pozitif yönde anlamlı (orta etki büyüklüğüne yakın) bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır (Tablo 9). Otel, pansiyon ve diğer yerlerde yapılan geceleme sayılarında ters yönde bir düşüş olsa da anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bununla birlikte bu değişkenler arasında da anlamlı bir farklılık olma beklentisinin karşılanmadığı göz ardı edilmemelidir. Tablo 10'da bu testlerin tanımlayıcı istatistikleri verilmektedir.

Çalışmada KTB ve TUIK'in yayınladığı ortalama geceleme sürelerinin tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde, farklı sonuçlar ile karşılaşılmaktadır. Sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi amacıyla öncelikle her iki veri seti 2009 yılından itibaren olmak üzere ortalama geceleme süre-

Tablo 7. T.İ.B. ve B.K.İ.B. Tesislerde Geceleme Ortalamaları ve Doluluk Oranlarının Dönemlere Göre Tanımlayıcı İstatistikleri

Tanımlayıcılar					
	N	Ortalama	Ortanca	SS	St.Hata
T.İ.B. Geceleme 2000-10	11	1,87	1,86	0,0423	0,0127
T.İ.B. Geceleme 2011-22	11	1,92	1,93	0,0585	0,0177
B.K.İ.B. Geceleme 2000-10	11	1,62	1,61	0,0535	0,0161
B.K.İ.B. Geceleme 2011-22	11	1,78	1,76	0,1491	0,0449
T.İ.B. Doluluk 2000-10	11	13,78	13,54	1,2206	0,3680
T.İ.B. Doluluk 2011-22	11	15,64	14,55	2,8976	0,8737
B.K.İ.B. Doluluk 2000-10	11	17,17	16,41	2,6003	0,7840
B.K.İ.B. Doluluk 2011-22	11	21,75	21,93	2,9716	0,8960

leri yıllık bazda tekrar gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmada ayrıca KTB'nin yayınladığı yerli ziyaretçilerin ortalama kalış süreleri T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesislerde gerçekleşen geceler KTB geceleme adı altında birleştirilerek, TUİK'in yayınladığı hanehalkı fertlerinin otel ve pansiyonlarda gerçekleşen geceler TUİK geceleme adı altında birleştirilerek değerlendirilmiştir. Böylelikle konaklama süreleri belge türünden bağımsız olarak karşılaştırmaya alınabilmektedir. Öte yandan bu karşılaştırma sadece üretilen istatistiklerin genel değerlendirmesi için yapılmıştır. Diğer bir ifade ile bu veriler çıkarımsal istatistik bazında değil, tanımlayıcı bazda değerlendirilmiştir. Bu kapsamda TUİK ve KTB'nin ürettiği 2009-22 yılları arasındaki ortalama geceleme süreleri Tablo 11'de, tanımlayıcı istatistikleri ise Tablo 12'de verilmektedir.

Her ne kadar her iki veri seti de Türkiye'de büyük ölçekli örneklemelerden çekilmiş olsa da birbirinden bağımsız iki kurum tarafından farklı popülasyonlarda gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle farklı örneklemelerden oluşturulan iki veri setinin

eşleştirilmiş örneklemeler t testinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Öte yandan TUİK'in 2022 istatistiklerinin tabakalı örneklem ile 21382 fertle gerçekleştirildiği, KTB'nin ise kendine bağlı olan tesislerden çektiği ve tam sayım yaparak yayınladığı istatistikler olduğu göz ardı edilmemelidir.

TUİK verilerine göre hanehalkı fertlerinin 2009-22 yılları arasındaki tesislerdeki ortalama kalış süreleri 3,84 gün iken, KTB'ye göre yerli ziyaretçilerin aynı dönemdeki tesislerdeki ortalama kalış süreleri 1,85 gündür (Tablo 12). TUİK konaklama türleri içinde diğer yerler adı altında bir sınıflama yapmaktadır. Bu yerlerin tam olarak nereleri kapsadığı bilinmediğinden, bu sınıf TUİK gecelerinde değerlendirilmeye alınmamıştır. Diğer yerlerin konaklama tesislerini içinde bulundurması ihtimali dahilinde, TUİK'in açıkladığı geceleme sürelerinin ortalamasını daha da artacağı göz ardı edilmemelidir. Her iki kurumun geceleme ortalamaları arasındaki farklılık Tablo 11'de yıllara göre daha net bir şekilde görülmektedir. TUİK verilerine göre fertlerin tesislerdeki kalış süreleri yıllara göre azalırken,

Tablo 8. Konaklama Türlerine ve Dönemlere Göre Geceleme Verilerinin Normallik Testi

Shapiro-Wilk					
			W	p	
Otel Geceleme 2009-15	-	Otel Geceleme 2016-22	0,975	0,723	
Pansiyon Geceleme 2009-15	-	Pansiyon Geceleme 2016-22	0,963	0,417	
Kendi Evi Geceleme 2009-15	-	Kendi Evi Geceleme 2016-22	0,948	0,177	
Akrabalarda Geceleme 2009-15	-	Akrabalarında Geceleme 2016-22	0,852	0,001	
Diğer Geceleme 2009-15	-	Diğer Geceleme 2016-22	0,960	0,346	

Tablo 9. Konaklama Türlerine ve Dönemlere Göre Gecelemelerin Karşılaştırmalı İstatistikleri

			İstatistik	df	p		Etki Büyüklüğü
Otel Geceleme 2009-15	Otel Geceleme 2016-22	Student's t	4,02	27,0	1,000	Cohen's d	0,759
		Wilcoxon W	322,5 ^a		0,999	Sıralı çift serili korelasyon	0,706
Pansiyon Geceleme 2009-15	Pansiyon Geceleme 2016-22	Student's t	4,31	27,0	1,000	Cohen's d	0,815
		Wilcoxon W	334,5 ^a		1,000	Sıralı çift serili korelasyon	0,770
Kendi Evi Geceleme 2009-15	Kendi Evi Geceleme 2016-22	Student's t	-2,19	27,0	0,019	Cohen's d	-0,414
		Wilcoxon W	111,0		0,018	Sıralı çift serili korelasyon	-0,453
Akrabalarda Geceleme 2009-15	Akrabalarında Geceleme 2016-22	Student's t	-3,60	27,0	< ,001	Cohen's d	-0,680
		Wilcoxon W	47,5 ^a		< ,001	Sıralı çift serili korelasyon	-0,749
Diğer Geceleme 2009-15	Diğer Geceleme 2016-22	Student's t	1,91	27,0	0,967	Cohen's d	0,362
		Wilcoxon W	295,5		0,983	Sıralı çift serili korelasyon	0,456

Not. H_a μ Ölçüm 1 - Ölçüm 2 < 0
1 çift değerde eşitlik bulunmaktadır.

KTB'nin verilerine göre fertlerin kalış süreleri yıllara göre artış göstermektedir. İki kurumun ürettiği geceleme süreleri ile ilgili istatistiklerdeki farklılık dikkat çekicidir.

Son olarak gelir grubu yüksek olan fertlerin daha kaliteli konaklama türlerini seçip daha fazla geceleme yapabileceklerinden hareketle, TUİK ve KTB'nin kendi içlerindeki konaklama tür-

Tablo 10. Konaklama Türlerine ve Dönemlere Göre Gecelemelerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Tanımlayıcılar	N	Ortalama	Ortanca	SS	St.Hata
Otel Geceleme 2009-15	28	3,64	3,60	0,731	0,138
Otel Geceleme 2016-22	28	3,30	3,05	0,622	0,117
Pansiyon Geceleme 2009-15	28	4,24	4,40	1,211	0,229
Pansiyon Geceleme 2016-22	28	3,41	3,40	0,906	0,171
Kendi Evi Geceleme 2009-15	28	17,07	15,15	7,851	1,484
Kendi Evi Geceleme 2016-22	28	20,62	18,50	9,536	1,802
Akrabalarda Geceleme 2009-15	28	7,56	7,25	1,633	0,309
Akrabalarında Geceleme 2016-22	28	8,51	8,35	1,853	0,350
Diğer Geceleme 2009-15	28	7,65	7,45	1,370	0,259
Diğer Geceleme 2016-22	28	6,95	6,60	1,505	0,284

Tablo 11. Gecelemelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	TUIK Geceleme	KTB Geceleme
2009	4,26	1,74
2010	4,14	1,75
2011	4,03	1,83
2012	3,95	1,85
2013	4,07	1,83
2014	4,09	1,75
2015	3,69	1,69
2016	3,85	1,86
2017	3,72	1,94
2018	3,84	1,92
2019	3,45	1,87
2020	3,62	1,90
2021	3,61	1,96
2022	3,46	1,95

leri bazında bir karşılaştırma yapılacaktır. Bu kapsamda 2009-22 tarihleri arasındaki geceleme süreleri arasında T.İ.B. ve otel tesisleri lehine pozitif yönde anlamlı bir farklılık göstermesi öngörülebilir. Konaklama türlerine bağlı olarak gecelemeler arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla eşleştirilmiş örneklem t testleri gerçekleştirilmiştir.

Normal dağılım gösteren değişkenler arasında sadece T.İ.B. tesislerde yapılan geceleme sayılarının pozitif yönde anlamlı (büyük etki gücünde) bir şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır (Tab-

lo 14). Otel ve pansiyon geceleme sayılarında ters yönde bir düşüş olsa da anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bununla birlikte otelde gecelemlerin artması lehine anlamlı bir farklılık olma beklentisinin karşılanmadığı göz ardı edilmemelidir. Tablo 15'te bu testlerin tanımlayıcı istatistikleri verilmektedir.

SONUÇ

Turizm politikaları çerçevesinde özel sektöre verilen teşviklerin devam etmesine bağlı olarak 2011-22 döneminde özel sektörün yatırımlarında artış devam etmiş ve dolayısıyla T.İ.B. tesis ve yatak sayılarında anlamlı bir artış olmuştur. Bununla birlikte mahalli idarelerin tesis sayısında bu dönemde bir artış olmaz iken, yatak sayılarında anlamlı bir artış olmuştur. Diğer bir ifade ile KTB istatistikleri çerçevesinde, iç turizm arzına yönelik yatak kapasitesinde bir artış söz konusudur. Hem arzdaki hem de nüfustaki artmaya bağlı olarak, talep kısmında bir gelişme beklenmesi normaldir. Bu kapsamda yerli ziyaretçilerin geceleme süreleri ile doluluk oranlarından aldık-

Tablo 12. Gecelemelerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Tanımlayıcılar	TUIK Geceleme	KTB Geceleme
N	14	14
Kayıp	42	42
Ortalama	3,84	1,85
Medyan	3,84	1,85
Standart sapma	0,258	0,0861
Çarpıklık	-0,0457	-0,375
Çarpıklık standart hata	0,597	0,597
Basıklık	-1,15	-0,971
Basıklık standart hata	1,15	1,15
Shapiro-Wilk W	0,956	0,938
Shapiro-Wilk p	0,658	0,395

Tablo 13. Konaklama Türlerine ve Dönemlere Göre Geceleme Verilerinin Normallik Testi

Shapiro-Wilk		W	p
T.İ.B. Geceleme 2009-22	- B.K.İ.B. Geceleme 2009-22	0,950	0,560
Otel Geceleme 2009-22	- Pansiyon Geceleme 2009-22	0,967	0,828

Tablo 14. Konaklama Türlerine Göre Gecelemelerin Karşılaştırmalı İstatistikleri

			İstatistik	df	p		Etki Büyüklüğü
T.İ.B. Geceleme 2009-22	B.K.İ.B. Geceleme 2009-22	Student's t	3,36	13,0	0,003	Cohen's d	0.898
		Wilcoxon W	81,00 ^a		0,007	Sıralı çift serili korelasyon	0,780
Otel Geceleme 2009-22	Pansiyon Geceleme 2009-22	Student's t	-4,25	13,0	1,000	Cohen's d	-1.135
		Wilcoxon W	5,00		1,000	Sıralı çift serili korelasyon	-0,905

Not. H_a μ Ölçüm 1 - Ölçüm 2 > 0
1 çift değerde eşitlik bulunmaktadır.

Tablo 15. Konaklama Türlerine ve Dönemlere Göre Gecelemelerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Tanımlayıcılar	N	Ortalama	Ortanca	SS	St.Hata
T.İ.B. Geceleme 2009-22	14	1,92	1,92	0,0522	0,0140
B.K.İ.B. Geceleme 2009-22	14	1,77	1,75	0,1606	0,0429
Otel Geceleme 2009-22	14	3,76	3,81	0,2126	0,0568
Pansiyon Geceleme 2009-22	14	4,32	4,29	0,6204	0,1658

ları paylar ikinci dönem lehine yönlü olarak oluşturulan hipotezlerle test edilmiştir.

Öğrencinin t testi sonuçları çerçevesinde (Tablo 6) yerlilerin T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesislerde geceleme süreleri ve doluluk oranlarında 2000-10 ve 2011-22 dönemlerine göre beklenildiği şekilde pozitif yönlü anlamlı bir farklılık olduğu (orta ve büyük etki gücüyle) saptanmıştır. Bununla birlikte Tablo 7'de yer alan geceleme süreleri ve doluluk oranları incelendiğinde, etki büyüklükleri ile orantılı, ancak istatistiksel anlamlılıktan farklı olarak, pratikte (çıkıtsal) anlamlılığın farklılaştığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile T.İ.B. tesislerdeki geceleme süreleri 1,87'den ancak 1,92'ye ve doluluk oranında yerlilerin bu tesislerdeki payının ise 13,78'den 15,64'e yükseldiği görülmektedir. Orta etki büyüklüğü ile gerçekleşen bu artışların, ne kadar tatminkâr olduğu tartışmalıdır. Öte yandan etki büyüklüğü yüksek olan test

sonuçlarına göre B.K.İ.B. tesislerindeki geceleme süreleri 1,62'den 1,78'ye ve doluluk oranları ise 17,17'den 21,75'e yükselmiştir. Görece B.K.İ.B. tesislerde geceleme süreleri ve doluluk oranları T.İ.B. tesislere göre daha fazla artmıştır. Öte yandan yerlilerin T.İ.B. tesisleri tercih etmemelerinin veya edememelerinin ardında yatan nedenlerin neler olduğunun saptanması gerekmektedir. Buradan hareketle ve önceki bir çalışmada (Tütüncü 2022) tespit edildiği üzere, bundan sonra yapılması muhtemel çalışmalarda, dilimlere ayrılmış farklı gelir gruplarına göre tercih ettikleri konaklama türleri arasındaki ilişki incelenebilir.

TÜİK'in yayınladığı hanehalkı yurtiçi turizm istatistiklerinin analizinde daha farklı sonuçlar ile karşılaşılmıştır. Akraba ve arkadaşlarda yapılan geceleme sürelerinde ortanın üzerinde bir etki büyüklüğü ile, kendi evlerinde (ikinci konutlar olarak ele alınabilir) gerçekleştirilen geceleme

sürelerinde ise orta etki büyüklüğüne yakın bir etki gücü ile, 2016-22 dönemi lehine beklenildiği gibi pozitif yönde anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır (Tablo 9). Öte yandan otel, pansiyon ve diğer yerlerde yapılan konaklamaların gecelemelelerinde anlamlı bir farklılık oluşmamış ve hatta buralarda yapılan gecelemelelerde düşüş olmuştur (Tablo 10). Özellikle bu değişkenler arasında da anlamlı bir farklılık olma beklentisinin karşılanmadığı görülmektedir. Ancak TUİK'in verilerinde karşılaştırılan yıl gruplarının görece daha az (2x7) olduğu göz ardı edilmemelidir. Ek olarak pandemi dönemindeki kısıtlamaların karşılaştırılması yapılan yıl gruplarının görece daha az olmasına bağlı olarak, sonuçlara etkisi olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte kendi evinde kalanların gecelemelelerinde 17,07'den 20,62'ye bir artış olması da dikkat çekicidir.

Çalışmanın son kısmında TUİK ve KTB'nin ürettiği aynı dönemlere ilişkin veriler tanımlayıcı bazda değerlendirilmiştir. TUİK verilerine göre hanehalkı fertlerinin 2009-22 yılları arasında konaklama tesislerindeki ortalama kalış süreleri 3,84 gün iken, KTB'ye göre yerli ziyaretçilerin aynı dönemdeki tesislerdeki ortalama kalış süreleri 1,85 gün olarak gerçekleşmiştir (Tablo 12). Her iki kurumun ürettiği geceleme süreleri ile ilgili istatistiklerdeki farklılık Tablo 11'da görülmekte, ilginç bir şekilde TUİK'in verilerine göre fertlerin tesislerdeki geceleme süreleri düşüş gösterirken, KTB'nin verilerinde fertlerin geceleme süreleri artmaktadır. Verilerin farklı popülasyonlardan toplanmış olması bazı sapmalara yol açabilse de büyük örneklemeler ile gerçekleştirilen istatistiklerde, bu kadar farklı sapmaların olması şüphelidir. KTB verilerini tesislerden doğrudan çektiği için istatistiklerinde sapma olma olasılığı görece daha düşük olarak görünmektedir. Tesis yöneticilerinin yanlış beyan vermelerinin kendileri açısından hukuki sorun oluşturma olasılığı, bu yaklaşımı destekleyen bir unsurdur. Diğer taraftan TUİK'in beyan esası ile hanehalkından topladığı verilerde, fertlerin değişik nedenlerle farklı beyanlarda bulunma olasılığından dolayı, hataların oluşabileceği düşünülebilir.

Çalışmada her iki kurumun kendi verileri üzerinden 2009-22 tarihleri arasındaki geceleme sü-

releri arasında yapılan değerlendirmede, yukarıdaki tanımlayıcı istatistikleri ve açıklamaları destekler şekilde birbirinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu amaçla KTB verileri üzerinden T.İ.B. ile B.K.İ.B. tesislerde yapılan gecelemelelerin kıyaslanmasında (Tablo 14-15), beklenildiği üzere T.İ.B. lehine istatistiksel olarak anlamlı (yüksek etki gücü ile) pozitif yönde bir farklılık bulunmuştur. T.İ.B. tesislerde konaklayanlar 1,92 geceleme yaparken, B.K.İ.B. tesislerde konaklayanlar 1,77 geceleme gerçekleştirmişlerdir. KTB verileri üzerinden elde edilen sonuçlar önceki çalışmalar ile (Nicolau ve Más 2011; Almeida vd. 2021) uyumludur. Diğer taraftan TUİK verileri üzerinden oteller ile pansiyonlarda yapılan gecelemelelerin kıyaslanmasında (Tablo 14-15), beklenildiğinin tersine pansiyonların lehine ama istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Otellerde konaklayanlar 3,76 geceleme yaparken, pansiyonlarda konaklayanlar 4,32 geceleme gerçekleştirmişlerdir. Diğer bir ifade ile TUİK verileri üzerinden elde edilen sonuçlar önceki çalışmalar ile (Nicolau ve Más 2011; Almeida vd. 2021) uyumlu değildir. Her ne kadar her iki kurum farklı adlar altında ve popülasyonlar ile çalışsa da büyük örneklemeler ile elde edilen bu sonuçlar arasındaki farklılıklar, üretilen istatistiklerin sağlıklı olması durumunun sorgulanması gerektiğini ve yukarıda bahsedilen şüpheleri desteklemektedir.

Pareto (1906) yaklaşımından ve önceki çalışmalardan (Fleischer ve Pizam 2002; Gokovali vd. 2007; Peypoch vd. 2012; Wang vd. 2012; Ferrer-Rosell vd. 2014; Boto-Garcia vd. 2018; Almeida vd. 2021) hareketle, toplumun büyük kısmını oluşturan dar gelirli gelirlerinin az olmasından dolayı daha az geceleme yapması, toplumun daha az kısmını oluşturan mutlu azınlığının ise gelirlerinin fazla olmasından dolayı daha fazla geceleme yapması öngörülebilir. Çalışmanın sonuçları bu konuyla ilgili dolaylı bilgiler verse de ele alınan veri setleri ile bu ilişkiyi doğrudan test etmek mümkün değildir. Bundan sonraki çalışmalar fertlerin gelirleri çerçevesinde tercih ettikleri konaklama türlerine ile geceleme süreleri arasındaki ilişkiyi ölçmeye odaklanabilir.

Çalışmanın kısıtları çerçevesinde KTB tarafından T.Y.B. tesislerde gerçekleşen geceleme sayı-

ları yayınlanmadığından dolayı çalışmaya alınmamıştır. Normal şartlar altında T.Y.B. tesislerin işletme belgesi alıp, konaklama işletmesi olarak faaliyete geçmesi beklenildiğinden, KTB'nin bu uygulaması aslında yanlış değildir. Bununla birlikte T.Y.B. tesisler, T.İ.B. alıncaya kadar geçen sürede faaliyetlerine başlayabilmektedirler. Bu çerçevede konaklama tesislerinde gerçekleşen gecemeler, sadece bakanlığın yayınladığı T.İ.B. ve B.K.İ.B. tesis istatistikleri üzerinden değerlendirilebilmiştir. Bu nedenle ülke genelinde gerçekleşen toplam geceleme sayısının, belirtilenlerden biraz daha fazla olması beklenebilir. Ek olarak, Bakanlığın yayınladığı istatistiklere göre turizm yatırım belgeli tesislerin sayısında yıllara göre azalan bir ivme olduğu görülmektedir (KTB 2023a). Bununla birlikte turizm yatırım belgeli tesislerdeki konaklamalarının, toplam geceleme sayısında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratıp, yaratamayacağı, mevcut durumda ölçülememektedir. Çalışma cumhuriyet dönemiyle ele alınmakla birlikte, sistematik olarak istatistiklerin üretilmesi ve devamlılığın sağlandığı dönemlerin sınırlı olması, hatta istatistiklerin geç yayınlanması (Örneğin, bu çalışmanın nihayetlenildiği 2023 yılı Ekim ayı sonlarında, KTB 2022 yılı verilerini yayınlamamıştır.) karşılaştırma yapılacak yıl sayısını ve analizleri sınırlamıştır. Önümüzdeki yıllarda yeni verilere bağlı istatistiklerin üretilmesi, daha sağlıklı analizlerin ve değerlendirmelerin yapılmasına olanak tanıyabilecektir.

Turizm istatistiklerinin üretilmesine yönelik olarak, yöntemsel açıdan bazı sorunların olduğu uzun süredir ortaya konulmakta ve giderilmesi için yeni yöntemler önerilmektedir (Ritchie 1975; Latham ve Edwards 2003; Liang vd. 2012; Aroca vd. 2017). Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, ülkemizde aynı yöntemi kullanan iki kurumun ürettiği istatistiklerin farklı olmasını ortaya koyması ve yukarıdaki tartışmaları desteklemesi açısından önemlidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde iki kurumun birbirleriyle entegre çalışması gerekliliği, toplumsal bir çıktı olarak önerilebilir. Öte yandan kurumların birbirinden bağımsız çalışması, bu sonuçların araştırmacılar tarafından tarafsız bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanımış ve bu sonuçlara ulaşmamızı sağlamıştır. İstatistiksel analizlerde tarafsızlık ve bağımsız-

lığın önemi hiçbir zaman gözardı edilmemelidir. Bu kapsamda ve aşamada çalışmanın alana özgün katkısı, iki kurumun ürettiği istatistikleri ikincil veri olarak kullanan araştırmacıların çok dikkatli olması gerekliliğini ortaya koymasındır. Özellikle turizm verileri açısından yapılacak değerlendirmelerde KTB istatistiklerinin, diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda çıkan sonuçlarla ve kuramla daha fazla örtüşmesinden dolayı, araştırmalarda tercih edilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Almeida, A., Machado, L. P., ve Xu, C. (2021). Factors Explaining Length of Stay: Lessons to be Learnt from Madeira Island, *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 2 (1): 100014.
- Aroca, P., Brida, J. G. ve Volo, S. (2017). Tourism Statistics: Correcting Data Inadequacy, *Tourism Economics*, 23 (1): 99-112.
- Boto-García, D., Baños-Pino, J. F. ve Álvarez, A. (2018). Determinants of Tourists' Length of Stay: A Hurdle Count Data Approach, *Journal of Travel Research*, 58 (6): 1-18.
- Brida, J. G., Meleddu, M. ve Pulina, M. (2013). Factors Influencing Length of Stay of Cultural Tourists, *Tourism Economics*, 19 (6): 1273-1292.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2. Baskı). Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Ferrer-Rosell, B., Martínez-García, E. ve Coenders, G. (2014). Package and No-frills Air Carriers as Moderators of Length of Stay, *Tourism Management*, 42: 114-122.
- Fleischer, A. ve Pizam, A. (2002). Tourism Constraints Among Israeli Seniors, *Annals of Tourism Research*, 29 (1): 106-123.
- Fleischer, A., Peleg, G. ve Rivlin (Byk), J. (2011). The Impact of Changes in Household Vacation Expenditures on the Travel and Hospitality Industries, *Tourism Management*, 32 (4): 815-821.
- Gokovali, U., Bahar, O. ve Kozak, M. (2007). Determinants of Length of Stay: A Practical Use of Survival Analysis, *Tourism Management*, 28 (3): 736-746.
- Kerby, D. S. (2014). The Simple Difference Formula: An Approach to Teaching Nonparametric Correlation, *Comprehensive Psychology*, 3: 2165-2228.
- KTB (2023a). Turizm İstatistikleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2023.
- KTB (2023b). Metaveri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-268376/metaveri.html>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2023.
- Latham, J. ve Edwards, C. (2003). The Statistical Measurements of Tourism. İçinde; C. Cooper (Editör), *Classic Reviews in Tourism*. Clevedon: Channel View Publications.

- Liang, C.J.H., Chen, H. B. ve Wang, M.Y. (2012). Units, Populations, and Valid Analyses, *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 6 (1): 70-80.
- Lickorish, L. J. (1997). Travel Statistics – The Slow Move Forward, *Tourism Management*, 18 (8): 491-497.
- Nicolau, J. L. ve Más, F. J. (2009). Simultaneous Analysis of Whether and How Long to Go on Holidays, *The Service Industries Journal*, 29 (8): 1077-1092.
- Pareto, V. (1906). *Manual of Political Economy*. Oxford: Oxford University Press.
- Peypoch, N., Randriamboarison, R., Rasoamananjara, F. ve Solonandrasana, B. (2012). The Length of Stay of Tourists in Madagascar, *Tourism Management*, 33 (5): 1230-1235.
- R Core Team (2021). R: A Language and Environment for Statistical Computing (Version 4.1) [Computer software], <https://cran.r-project.org> (R packages retrieved from MRAN snapshot 2022-01-01).
- Resmî Gazete (2021). Basit Konaklama Tesisleri ile Plaj İşletmelerinin Belgelendirilmesine İlişkin Yönetmelik, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/09/20210925-2.htm>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2023.
- Ritchie, J. R. B. (1975). Some Critical Aspects of Measurement Theory and Practice in Travel Research, *Journal of Travel Research*, 14 (1): 1-10.
- Rodríguez, X. A., Martínez-Roget, F. ve González-Murias, P. (2018). Length of Stay: Evidence from Santiago de Compostela, *Annals of Tourism Research*, 68: 9-19.
- Silberman, J. (1985). A Demand Function for Length of Stay: The Evidence from Virginia Beach, *Journal of Travel Research*, 23 (4): 16-23.
- Soler, I. P., Gemar, G. ve Correia, M. B. (2018). Length of Stay for Tourists' Inland Trips, *Journal of Destination Marketing & Management*, 10: 49-60.
- The Jamovi Project (2022). Jamovi (Version 2.3) [Computer Software], <https://www.jamovi.org>.
- TÜİK (2023). Hanehalkı Yurt İçi Turizm, IV. Çeyrek: Ekim - Aralık ve Yıllık, 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Yurt-Ici-Turizm-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik-ve-Yillik,-2022-49553>, Erişim tarihi: 23 Eylül 2023.
- Tütüncü, Ö. (2022). Ekonomik Yapı ile Fertlerin Rekreatif Seyahat Harcamaları Arasındaki İlişki, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 33 (2): 87-96.
- UNWTO (1994). Recommendations on Tourism Statistics. Madrid: World Tourism Organization, https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_83e.pdf, Erişim tarihi: 23 Eylül 2023.
- UNWTO (2008). International Recommendations for Tourism Statistics 2008 (IRTS 2008), New York, Madrid, United Nations, Statistical Office of the European Communities; Organisation for Economic Co-operation and Development; and World Tourism Organization, https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_83rev1e.pdf, Erişim tarihi: 23 Eylül 2023.
- Volo, S. (2020). Tourism Statistics, Indicators and Big Data: A Perspective Article, *Tourism Review*, 75 (1): 304-309.
- Wang, E., Little, B. ve DelHomme-Little, B. (2012). Factors Contributing to Tourists' Length of Stay in Dalian Northeastern China - A Survival Model Analysis, *Tourism Management Perspectives*, 4 (2012): 67-72.

Özkan TÜTÜNCÜ

Çukurova Üniversitesi Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'ndan mezun oldu (1988). Yüksek lisans derecesini Dokuz Eylül Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği dalından (1994), bütünlük doktora derecesini de Dokuz Eylül Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği dalından aldı (1998). Dokuz Eylül Üniversitesi'nde çalışmaya başladı (1992). Türkiye Bilimler Akademisi'nden kazandığı burs ile Michigan State University, The School of Hospitality Business'te bütünlük doktorasını tamamladı. Virginia Tech and State, University of Wisconsin, State University of New York ve Georgia State University'de doktora sonrası çalışmalar yaptı. Doçentlik unvanını yönetim-organizasyon alanında aldı (2003). Profesörlüğe Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yükseltildi (2010). Halen Dokuz Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü'nde görev yapmakta ve turizm işletmeciliği lisansüstü programlarında araştırma yöntemleri ve çok değişkenli veri analizleri derslerini vermektedir. Ağırlama alanında iş ve yaşam kalitesi üzerine çalışmaları bulunmaktadır.